

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

ОСВІТА У ХХІ СТОЛІТТІ: ШЛЯХИ РОЗВИТКУ

Випуск 1

*Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції
“Ціннісні пріоритети освіти у ХХІ столітті:
інтеграція, творчість, інновації”
м. Київ, МАУП, 22 травня 2009 р.*

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2010

Редакційна колегія:

Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф. — головний редактор

Туриніна О. Л., канд. психол. наук, проф. — відповідальний редактор

Видання здійснене в рамках проекту “Наукові праці МАУП”

Освіта у ХХІ столітті: шляхи розвитку / МАУП. — К.: ДП «Видавничий
О-72 дім «Персонал», 2010 —

Вип. 1 : Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції “Ціннісні пріоритети освіти у ХХІ столітті: інтеграція, творчість, інновації”, м. Київ, МАУП, 22 трав. 2009 р. / редкол. : М. Ф. Головатий (голов. ред.), О. Л. Туриніна (відп. ред.). — 244 с. : іл. — Бібліогр. в кінці ст.

У збірнику подано статті учасників Міжнародної науково-практичної конференції “Ціннісні пріоритети освіти у ХХІ ст.: інтеграція, творчість, інновації”, присвяченої найважливішій проблемі сьогодення — розвитку освіти в Україні. Статті охоплюють широкий діапазон наукових досліджень українських учених.

Для науковців, освітян, державних службовців, політиків, викладачів і студентів, а також усіх, хто цікавиться розвитком української освіти.

ББК 74.04(4УКР)я43

Євдокимова В. В. Сучасний стан соціально-економічного розвитку українського суспільства та значення освіти у глобалізованому світі	142	Проценко І. Інституційна парадигма та дидактичний зміст підготовки бізнес-еліти ХХІ століття на прикладі Українського Народного університету МАУП.....	194
Медведовська Д. О. Особливості реформування систем управління середньої освіти США та Великої Британії	149	Селезньова О. О. Основні напрями антипедагогічних ідей та їх представники	198
Пучко А. О. Передумови виникнення проблеми диференційованого навчання у шкільній системі Німеччини.....	152	Терницькая С. В. Взаимодействие государственных и общественных организаций в профилактике ВИЧ/СПИДа как социально-педагогическая проблема.....	200
Чирікова Г. І. Тренінги для батьків у Німеччині як метод удосконалення їх виховних можливостей	158	Капранова Г. В. Педагогічні умови формування культури здоров'я старшокласників промислового міста	206
Каишпур Т. О. Сучасні проблеми професійного виховання учнів у професійно-технічних навчальних закладах	161	Кириченко Г. В. Реформування вищої юридичної освіти в контексті Болонського процесу.....	210
Мурзіна А. В. Моральність як складова соціальної активності особистості	165	Бобракова О. В. Тенденції розвитку вищої освіти Республіки Корея в контексті глобалізації.....	214
Муромець В. Г. Підготовка педагогічних кадрів до комунікативного взаєморозуміння з підлітками в умовах дитячого оздоровчого табору	167	Ярошук І. Д. Формування готовності майбутніх економістів до професійного спілкування в процесі вивчення гуманітарних дисциплін.....	217
Шацька О. П. Вища педагогічна освіта в Китаї: витоки та сучасність (60-ті роки ХІХ — початок ХХІ ст.)	170	Пасечник С. В. Набуття іншомовної комунікативної компетенції студентами вищих технічних навчальних закладів.....	219
Губар Я. В. Екскурс до історії української педагогіки щодо формування християнських цінностей у часи Київської Русі — ХІХ ст.....	174	Бреславська Г. Б. Мультимедійні технології навчання в педагогічній освіті.....	221
Подорожна І. В. Розвиток креативності як необхідна умова професійного становлення майбутнього вчителя	180	Куліш О. О. Проблеми соціалізації дівчат та хлопців на основі гендерного підходу	223
Зарва В. В. Викладання філософських дисциплін як запорука розвитку творчого та інноваційного мислення.....	183	Азаркова А. О. Формування професійно-етичної культури майбутніх лікарів в умовах інтеграційних процесів в освіті	228
Шилівська М. О. Соціокультурна компетенція майбутніх вчителів у специфіці полікультурного середовища	186	Клочкова Д. М. Формування правової компетентності у сучасних студентів.....	231
Бахов І. С. Теоретичні засади становлення комунікативної культури студентів	189	Силкін О. О. Вплив сучасної системи освіти на формування інформаційної компетентності майбутнього інженера-програміста	234
		Вербицький В. В. Концепція внутрішнього управління навчальним закладом	238

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СТАНОВЛЕННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ

Освіта у XXI столітті: шляхи розвитку, вип. 1, 2010, 189–193

Утвердження демократії в Україні, оновлювальні процеси в усіх сферах життя держави сприяли стрімкому формуванню позитивної думки світової громадськості про нашу країну. Утримання і зміцнення такого кредиту довіри залежить від багатьох чинників, передусім освітніх. Переоцінка усталених концепцій і положень у системі освіти стала об'єктивною реальністю в Україні. Особливо важливим видається усвідомлення суспільством того факту, що мовлення — це провідний інструмент діяльності будь-якого працівника гуманітарної сфери, кожного активного громадянина країни. Ігнорування цієї істини призводить до низької ефективності професійної діяльності. Практикою доведено, що мовлення потрібне всім, тому з упевненістю можна сказати, що “головна професія, пов'язана з мовленням, — саме життя людини” [1]. Однак рівень володіння теорією та практикою мовленнєвої комунікації для всіх професій не однаковий.

На думку М. Р. Львова, за цією ознакою професії доречно поділити на дві групи. До першої групи вчений відносить професії, для яких мовлення є предметом і засобом, — редактор, актор, оратор, викладач та вчитель-словесник, перекладач, письменник, журналіст. Серед професій другої групи дослідник називає політика, викладача та вчителя (не філолога), лікаря, психолога-консультанта, режисера, теле- і радіоведучого, оглядача, юриста, дип-

ломата, для яких мовлення є засобом, знаряддям.

Усе очевиднішим стає той факт, що людина з добре сформованими комунікативними вміннями почуває себе впевненіше в будь-якій ситуації спілкування. Такій людині легше вдається налагодити контакт із партнерами, колегами чи підлеглими, завести нові знайомства, організувати людей на плідну працю тощо. Адже, як зазначав президент компанії “Форд” і “Крайслер” Лі Якокка, “єдиний спосіб налаштувати людей на енергійну діяльність — це спілкуватися з ними” [1].

У сучасному світі вміти спілкуватися, виступати публічно необхідно всім, незалежно від віку, статі, професії. Однак своєрідність фаху суттєво впливає на процес формування комунікативних якостей, а отже, і комунікативної культури.

Учені, розглядаючи особливості гуманітарних і природничих наук, зазначають, що основна їх відмінність полягає в тому, що гуманітарна парадигма орієнтована на гуманітарну культуру, складовою якої є культура спілкування.

Останнім часом значно активізувалося дослідження проблем культури професійного мовлення, комунікативної лінгвістики, риторики. Зокрема, лінгвісти, психологи, соціо- і психолінгвісти розглядають особливості соціальної поведінки людей, різні аспекти ділової комунікації у професійній діяльності.

Для нашого дослідження важливим є аналіз соціальних умов, у яких відбувається формування комунікативної культури майбутніх лікарів, оскільки соціум формує освітнє замовлення.

Кінець ХХ — початок ХХІ ст. відзначилися суттєвими змінами у функціях мови, що вимагають осмислення, опису, оцінки та прогнозування. Сучасна мовна ситуація зазнала впливу з боку соціальних чинників. Не вдаючись до їх ґрунтовного аналізу, окреслимо лише найприкметніші з них, що істотно впливають на розвиток як сучасної української, так і сучасної російської мов. Найбільш важливими серед соціальних чинників дослідники (Л. Мацько, Л. Синельникова, І. Стернін, О. Стишов та ін.) вважають свободу в суспільстві, свободу слова, відкритість суспільства, політичний плюралізм, перехід до ринкової економіки і соціальну нестабільність, поляризацію суспільства, технічне переобладнання побуту та ін. [4].

Останнім часом усі верстви населення отримали змогу реалізувати свої здібності в політичних організаціях, у ринкових відносинах. “Це знаходить відбиток в активізації політичного дискурсу, розвиткові полемічних форм діалогу, плюралізації комунікативної поведінки людей, зростанні ролі публічного і взагалі усного мовлення, істотних змінах у мові публіцистики” [4].

Однією з найважливіших рис сучасного публіцистичного стилю є перевантаження словами іншомовного походження. Запозичення посідають помітне місце в лінгвокультурному просторі сучасного суспільства. Цей процес зумовлений кількома чинниками. Серед головних позамовних причин О. Стишов виділяє більш-менш тісні економічно-промислові, суспільно-політичні та культурні зв'язки між народами — носіями мов. Це також входження слова-назви разом із запозиченою реалією, явищем, процесом або поняттям про них. Наприклад, популярними в молодіжному сере-

довищі є *бутік* “магазин модного одягу”, *плеєр* “компактний магнітофон із навушниками, який лише відтворює запис” та ін. Як зазначає дослідник, неабияку роль відіграють і соціально-психологічні причини запозичень: мовці часто надають перевагу саме іншомовним словам як більш престижним, модним, “вченим” (порівняно з питомими українськими), що й сприяло активізації вживання таких слів, як *амбасада* (замість *посольство*), *армрестлінг* (замість *рукоборство*), *ексклюзивний* (замість *винятковий*), *дайджест* (замість *огляд*) тощо [4].

Прикметною ознакою сучасного буття української і російської мов є законодавча й практична незахищеність від потужних іншомовних впливів, передусім англومовних. Наслідком функціональної експансії англійської мови є зміна частоти вживання окремих лексем, глибоке проникнення іншомовних структур у систему мови.

Активність членів суспільства, що раніше приборкувалася тоталітарною системою, тепер вибухнула, зокрема й у формі агресивності, грубості. Це реалізується у збільшенні агресивності діалогу, жаргонізації мовлення деяких верств населення, підвищенні вульгарного і нецензурного слововживання тощо. Якщо раніше українців характеризувало суворе дотримання норм мовленнєвого етикету, вживання значної кількості евфемізмів (*дитинка знайшлася, відійшов у вічність, нечистий* тощо), то тепер “свобода слова” помітно розхитує систему тематичних табу. Зросла частотність уживання студентською молоддю грубої, ненормативної лексики. Нерідко така лексика вживається “для зв'язку”, що формує звикання до подібних слів і не може не викликати занепокоєння.

Результатом своєрідного бажання переінакшити світ на інший манер є молодіжний сленг — певна динамічна частина лексики, що спирається на її систему й розвивається за законами цієї мови. У фаховій літературі визначені деякі

соціально-психічні механізми розвитку молодіжного сленгу: несвідоме входження особи в мовленнєве середовище певного колективу; результат самопізнання особистості та її самовизначення в суспільстві; мовний відбиток сприйняття й оцінки зовнішнього світу особистістю, отже, — засіб її самовираження. Так, студенти називають батьків *родаки*, *предки*, *старі*, оцінки — *тройбан* (трійка), *пара* (двійка), *материнка* для них — це материнська плата для комп'ютера, *клава* — комп'ютерна клавіатура, *мобілка* — (мобільний телефон). Молодіжний жаргон легко вбирає в себе слова з інших мов (напр., з англійської *мен*, *шоу*); з мовлення правопорушників — *круто*, *шмон* та ін. У рейтингу популярності жаргонізмів перші позиції посіли такі: *блін*, *в натуре*, *тіпа*, *конкретно*, *короче*, *прикол*, *супер*, *круто*, *чисто*, *туфта*, *облом*, *тормоз*, *стрелка* та ін. Респонденти зазначають, що уживання сленгової лексики спричиняють: вплив оточення (39 %), звичка (46 %), прагнення не відрізнитися від однолітків (54,5 %), недостатній словниковий запас (63 %), відсутність літературних аналогів (14 %), бажання бути сучасним (38 %) тощо.

Знизився рівень культури мовлення працівників засобів масової інформації, істотних змін на краще потребує мовлення працівників торгівлі, сфери обслуговування населення тощо. Нерідко можна почути в громадському транспорті: “*слідуюча зупинка*”, у магазині прочитати “*саме справжнє морозиво*”, “*конфети шоколадні*”; з високої трибуни Верховної Ради звучить: “*Ці дві причини і становлять причину, що спричинила ісчезновение бензина*”. Поширенням у сучасному суспільстві є неправильне або неусвідомлене вживання слів, що їх обирають керівники фірм для власних назв. Високий рівень комп'ютеризації в галузі друкування призводить до наявності значної кількості помилок, зокрема при переносі слів. Це сприяє утвердженню серед студентів думки, що пра-

вила переносу слів сьогодні не існують. Перелік недоліків усного й писемного мовлення можна продовжувати. Такі відхилення від норм не могли не вплинути на рівень культури мовлення всіх соціальних груп.

“Відміна політичної цензури призвела до зникнення мовної цензури, що у свою чергу викликало появу в засобах масової інформації, на екранах телевізорів, на радіо, у кіно й літературі великого обсягу зниженої, жаргонної, вульгарної і навіть нецензурної лексики. Це пов'язано зі змішуванням у масовій свідомості понять “свобода слова” (“кажи, що хочеш”) з поняттям “свобода мовлення” (“говори, як хочеш”), що, звичайно ж, не одне й те саме” [4]. Як наслідок — помітна, невинуватана лібералізація ставлення до мовних норм, передусім — до послаблення збереження норм у культурі мовлення та культурі спілкування.

У сучасному суспільстві стрімко розвивається рекламна індустрія, що призводить до формування мови реклами, яка має великий вплив на суспільство: рекламні лозунги й заклики, репліки героїв рекламних роликів широко цитуються [4]. Реклама міцно входить у мовлення молоді. Реклама сприяє ознайомленню широкого кола людей з новими реаліями. Наприклад, *адаптер*, *аудіокарта*, *вібромасажер*, *жалюзі*, *ролети*, *спред*, *чіпсмейкер* та ін. Молодь часто спілкується рекламними слоганами: *Іноді краще жувати, ніж говорити*; *Годі розмовляти, почніть жувати*; *Не гальмуй — снікерсуй*; *Взула і забула*; *Дихай вільно* та ін. На жаль, важко знайти рекламу без помилок. Загальновідомо, що неправильне написання негативно впливає на грамотність споживачів.

Відкритість суспільства пов'язана насамперед з розширенням контактів українців з іншими народами. Нині в нашій державі функціонує значна кількість закордонних фірм, спільних підприємств, працюють фахівці з різних

держав. Спростився виїзд громадян за кордон. Широка мережа різноманітних туристичних фірм пропонує для певної категорії людей відпочинок у різних країнах світу.

З одного боку, значна частина мешканців України має можливості для навчання та стажування за кордоном; доступними для багатьох стала книжкова, кіно-, відеопродукція закордонного виробництва. Збільшилася кількість різноманітних вивісок, написів іноземною мовою. Це привело до розширення світогляду, збагачення знань українців, зокрема в галузі іноземних мов. Вільне володіння іноземною мовою стало одним із критеріїв відбору працівників до престижних фірм. Збільшився конкурс на відповідні факультети вищих навчальних закладів; створено велику кількість спеціальних курсів, груп, класів з поглибленим вивченням іноземних мов за допомогою засобів навчання різного ґатунку.

З іншого боку, низький рівень життя значної частини громадян, інфляція, безробіття спричиняють зростання агресивності спілкування. Це виявляється в підвищенні емоційності діалогу, нехтуванні нормами мовленнєвого етикету, зростанні конфліктного спілкування. Постійна трансляція “бойовиків” та агресивних побутових сцен сприяє формуванню у глядачів уявлення про агресивне спілкування як певний стандарт, крім того, це розвиває сприйняття інформації на слух за рахунок послаблення сприйняття письмового тексту.

Матеріальна незахищеність більшості населення значно скорочує доступ до книжок. Передплата газет і журналів стала недоступною. Скоротилися листування, телефонні розмови. Зменшився обсяг письма, читання. Як наслідок — зниження рівня грамотності населення, особливо учнівської і студентської молоді.

На формування комунікативної культури майбутнього фахівця як

важливої складової його професійної культури впливають як особливості самої професії, так й інші чинники. Серед них можна виділити об’єктивні й суб’єктивні, більше й менше значущі, особистісні й соціальні. Об’єктивний вплив мають загальносвітові тенденції в освіті, соціально-філософські проблеми культури, стан системи освіти і якості освітніх послуг, культура освітньої установи, престижність професії в суспільстві. Основні проблеми формування професійної культури зумовлені низкою несприятливих обставин і тенденцій, характерних для системи професійного виховання і професійного самовизначення особистості. У сучасному світі ми все частіше зіштовхуємося з комерціалізацією освіти, яка веде до того, що платна освіта стає недоступною широким верствам населення.

Відповідно до законів нового часу ідеали й герої помінялися: радянського хлопця-робітника змінив процвітаючий банкір. Про це свідчить проведене анкетування старшокласників у різних школах м. Луганська та області (№ 44, № 57 м. Луганська, Слов’яносербська гімназія) про найцікавішу професію. Дітям пропонувалося оцінити пропонувані професії за десятибальною системою. Найпрестижнішими діти вважають такі професії, як юрист, фінансист, економіст, оператор ЕОМ, менеджер, а професії педагог, лікар, працівник комунальних служб набрали мінімальну кількість балів.

Серед суб’єктивних чинників — загальна культура і мотивація особистості, яка здобуває професійну освіту, її ґабітус як сукупність схильностей до соціальної практики, сформована у вигляді когнітивних і мотиваційних структур у перші роки соціальної взаємодії.

Традиційно під *професійною культурою* розуміють комплекс спеціальних теоретичних знань і практичних умінь, пов’язаних з конкретним видом праці. Ступінь володіння професійною культу-

рою виражається у кваліфікації і кваліфікаційному розряді. При цьому розрізняють формальну і реальну кваліфікацію: перша припускає необхідні для певної професії теоретичні знання, а друга — практичні навички й уміння, професійний досвід, що здобувається після кількох років роботи в цій галузі.

Таким чином, спеціальні теоретичні знання покликані дати професійні дисципліни, а первісні практичні вміння — виробнича практика. Водночас ґрунтовно для здобуття студентом вищих навчальних закладів знань у галузі обраної професії і спеціальності стають знання з гуманітарних, соціально-економічних і природничо-наукових дисциплін. Загальнокультурна підготовка майбутніх фахівців, що містить вивчення історії, філософії, економіки, права, соціології і політології, психології, іноземної мови, української мови (за професійним спрямуванням), риторики, культури мовлення, є фундаментом для професійного

становлення, а отже, формування високого рівня комунікативної культури. Важливо знайти точки дотику цих дисциплін, визначити їх комунікативний потенціал з метою розробки змістового компонента моделі формування комунікативної культури майбутніх фахівців.

Література

1. *Барановська Л.В.* Навчання студентів професійного спілкування. — Біла Церква: Білоцерківський держ. ун-т, 2002. — 255 с.
2. *Басова Н.* Педагогика и практическая психология. — Ростов н/Д: Феникс, 2000. — 416 с.
3. *Державна* національна програма “Освіта: XXI століття”. — К.: Райдуга, 1994. — 62 с.
4. *Попова О.* Ділова гра у роботі над мовленнєвою культурою студентів // *Українська мова і література в школі.* — 2005. — № 4. — С. 50–53.